

УДК 352.07:37

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2024.31.20>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ГІРСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

Івасюк Іван,здобувач наукового ступеня доктора філософії
кафедри політичних інститутів та процесів

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID ID: 0000-0002-7018-3741

Статтю присвячено дослідженню практичних аспектів реалізації політики територіальних громад гірських населених пунктів Івано-Франківської області в освітній та культурній сферах. Насамперед конкретизовано статус гірських населених пунктів відповідно до чинного законодавства. Актуальність теми зумовлена значенням гірських громад як носіїв культурної спадщини, а також викликами, що постають перед ними в умовах сучасних соціально-економічних змін і реформ децентралізації. Проаналізовано специфіку розвитку освітньо-культурної сфери в гірських територіальних громадах. Установлено, що населення гірських громад зазвичай є нечисленним і розподілене по невеликих селах, що, своєю чергою, вимагає створення регіональних центрів культурного та освітнього життя, здатних обслуговувати кілька населених пунктів одночасно. Гірські територіальні громади часто мають обмежені бюджети на фінансування культурно-освітніх проєктів. У роботі досліджено механізми, за допомогою яких територіальні громади Івано-Франківщини здійснюють управління освітніми закладами та культурними установами. Окремо розглядають питання доступності та якості освіти в гірських районах, зокрема проблему нестачі фахівців, недостатнього фінансування та ускладненої транспортної інфраструктури. Аналіз культурної політики громад висвітлює заходи, спрямовані на збереження та популяризацію місцевих традицій і культурних надбань, а також організацію культурно-мистецьких подій, що сприяють розвитку туризму. Досліджується роль громад у збереженні та відновленні культурної спадщини, особливо в умовах віддаленості населених пунктів і низького рівня урбанізації. Зроблено висновок про те, що ключовими факторами успіху політики у сфері освіти та культури є ефективна комунікація між місцевими органами влади, активізація громадських ініціатив та залучення зовнішніх ресурсів. Політика територіальних громад Івано-Франківської області в освітньо-культурній сфері потребує подальшого вдосконалення через розробку стратегій сталого розвитку, що сприятимуть покращенню якості освіти, збереженню культурної спадщини та розвитку регіону загалом.

Ключові слова: територіальні громади, гірські населені пункти, Івано-Франківська область, освітня політика, культурна політика, децентралізація, збереження культурної спадщини.

Ivasiuk Ivan. Practical Aspects of Implementing the Policy of Territorial Communities in Mountain Settlements of Ivano-Frankivsk Region in the Educational and Cultural Sphere

The article is devoted to the study of practical aspects of the implementation of policies by territorial communities in the mountainous settlements of the Ivano-Frankivsk region in the fields of education and culture. Firstly, the status of mountainous settlements is clarified in accordance with current legislation. The relevance of the topic is determined by the significance of mountainous communities as carriers of cultural heritage, as well as the challenges they face in the context of modern socio-economic changes and decentralization reforms. The specifics of the development of the educational and cultural spheres in mountainous territorial communities are analyzed. It has been established that the population of mountainous communities is usually small and dispersed across small villages, which, in turn, necessitates the creation of regional centers of cultural and educational life capable of serving several settlements simultaneously. Mountainous territorial communities often have limited budgets, which constrains the funding of cultural and educational projects. The paper examines the mechanisms through which territorial communities of the Ivano-Frankivsk region manage educational institutions and cultural establishments. Issues of accessibility and the quality of education in mountainous areas are separately considered, particularly the problems of a shortage of specialists, insufficient funding, and complicated transport infrastructure. The analysis of community cultural policies highlights measures aimed at preserving and promoting local traditions and cultural assets, as well as organizing cultural and artistic events that contribute to the development of tourism. The role of communities in the preservation and restoration of cultural heritage is explored, especially under conditions of remoteness and low levels of urbanization. The conclusion is drawn that the key success factors in education and cultural policies are effective communication between local authorities, the activation of community initiatives, and the attraction of external resources. The policies of the territorial communities of the Ivano-Frankivsk region in the fields of education and culture require further improvement through the development

of sustainable development strategies that will enhance the quality of education, preserve cultural heritage, and contribute to the overall development of the region.

Key words: *territorial communities, mountainous settlements, Ivano-Frankivsk region, educational policy, cultural policy, decentralization, preservation of cultural heritage.*

Вступ. Карпати є важливою частиною України з погляду природних ресурсів, туристичного потенціалу та культурної спадщини, саме тому розвиток цього регіону має особливе значення для всієї держави загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників, які особливу увагу приділяють формуванню та функціонуванню територіальних громад, реформі децентралізації, варто виокремити В. Мельничука, В. Гладія, М. Кащшин, О. Глазова, Я. Мельника.

Мета статті – проаналізувати практичні аспекти реалізації політики територіальних громад гірських населених пунктів Івано-Франківської області в освітньо-культурній сфері.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (стаття 1), до гірських населених пунктів належать міста, селища міського типу, селища та сільські населені пункти, розташовані в гірській місцевості. Такі населені пункти зазвичай характеризуються недостатнім розвитком трудових сфер, обмеженими можливостями соціально-побутового обслуговування, а також ускладненою транспортною доступністю [3]. На території Івано-Франківської області статус гірських мають 240 населених пунктів, що становить 12,7 % від загальної площі регіону. У цих населених пунктах проживає майже 30 % усього населення області.

Специфіка культурно-освітнього напрямку діяльності територіальних громад населених пунктів гірських територій Івано-Франківської області полягає насамперед у віддаленості, як правило, від великих міст, складному рельєфі, що ускладнює доступ до культурних та освітніх закладів, погіршенні транспортної інфраструктури, що, зі свого боку, створює виклики для організації та проведення масових культурно-просвітницьких заходів. Окрім того, населення гірських громад зазвичай менше в кількісному плані й розподілене по невеликих селах, що вимагає створення локальних центрів культурного та освітнього життя, які можуть обслуговувати кілька населених пунктів одночасно. Гірські територіальні громади часто мають обмежений бюджет, що впливає на можливості фінансування культурно-освітніх проєктів. Тому важливим завданням є оптимальне використання наявних ресурсів та залучення додаткових джерел фінансування, як-от гранти й спонсорська допомога. Активна участь громади є ще однією характерною рисою культурно-освітнього напрямку територіальних громад. Мешканці гірських територіальних громад зазвичай мають високий ступінь залученості до місцевих культурних та освітніх заходів. Волонтерські ініціативи й громадські організації часто відіграють важливу роль у реалізації культурно-освітніх проєктів. Гірські райони Івано-Франківщини багаті на унікальні культурні традиції, фольклор та народне мистецтво. Що ж до розвитку освіти, то важливим аспектом функціонування громад є інтеграція освітніх програм у місцеву культуру, а проведення занять просто неба, екскурсій та практичних занять дає змогу краще засвоювати матеріал в умовах, наближених до реального життя. Освіта є фундаментальним складником сталого розвитку регіонів, і саме якість та доступність освітніх послуг визначають перспективи не лише соціально-економічного, культурного, а й суспільно-політичного розвитку, інтеграції громади в сучасний інформаційний простір.

Наприклад, на території Верховинської територіальної громади забезпечення виконання основних завдань для надання освітніх послуг реалізується мережею закладів загальної середньої освіти Верховинської селищної ради, яка налічує 17 установ: 8 ліцеїв та 4 початкових шкіл, які охоплюють загальною середньою освітою 3 289 учнів (навчаються в 195 класах) [7]. Так, зокрема, функціонує Верховинська початкова школа із 4 класами, у яких навчається 41 учень. Освітня мережа Дзвиняцької територіальної громади налічує 4 школи (по одній у кожному селі), при Міжгірській гімназії також діють дошкільні групи. Уже декілька років кількість дітей у школах залишається стабільною, тоді як кількість учителів зменшується [9]. На території Болахівської громади функціонують такі заклади загальної середньої освіти: Болахівський ліцей № 1 «Академічний», Болахівський ліцей № 2 «Науковий», Тисівський ліцей, Поляницький ліцей, Козаківський ліцей імені Катерини Мандрик-Куйбіди, Гузіївський ліцей, Міжрічанський ліцей [6].

Регулярне безкоштовне підвезення учнів і педагогічних працівників до місця навчання й додому в сільській місцевості Болахівської громади організовано для 320 учнів (100 %) та 42 педагогічних працівників (81 %). В усіх освітніх закладах, що підпорядковуються управлінню освіти, забезпечено якісне й безпечне харчування дітей відповідно до вимог чинного законодавства. У межах співпраці Міністерства освіти і науки України, компанії Google та ЮНЕСКО отримано 47 ноутбуків Chromebook

для забезпечення потреб педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти Болехівської територіальної громади в організації дистанційного навчання [6]. На території Ворохтянської територіальної громади функціонують два заклади загальної середньої освіти: Ворохтянський ліцей та Татарівська гімназія, у яких навчалось 787 учнів, а штат педагогічних працівників налічував 82 особи. Питома вага непедагогічного персоналу в громадах трохи нижча від середнього показника по області та Україні. Проте в Татарівській гімназії цей показник вищий, як порівняти з Ворохтянським лицем та областю, але на 2,7 % нижчий за середній показник по Україні. Динаміка кількості дітей, які вступають до першого класу, є негативною, проте це дає змогу формувати по одному класу у Ворохтянському лиціє і Татарівській гімназії до 2026–2027 навчального року. Водночас 2027–2028 навчальний рік може бути проблемним для Татарівської гімназії, оскільки в перший клас піде лише 4 дитини [8]. Освітня мережа Матєйвецької громади налічує 7 загальноосвітніх навчальних закладів, серед яких чотири навчально-виховні комплекси, одна школа I–II ступеня та дві школи I ступеня. У комунальних освітніх закладах навчається близько 690 учнів та 130 дошкільнят [10]. У Спаській об'єднаній територіальній громаді освітні послуги надають Спаський ліцей, Липовицький ліцей, Лугівська гімназія, Суходільська гімназія [5]. Освітню мережу Перегінської громади становлять 12 закладів загальної середньої освіти, 3 заклади дошкільної освіти та 1 заклад професійно-технічної освіти [11].

Освітня система Яблунівської селищної ради налічує: заклади дошкільної освіти, до яких входять 5 дитячих садків зі 188 дітьми. Кількість педагогічних працівників та обслуговувального персоналу становить 75 осіб. На території громади функціонує 11 закладів загальної середньої освіти, серед яких 4 лиціє та 7 гімназій, де навчається 1 689 учнів [4].

На території Делятинської територіальної громади налічуються такі заклади освіти: Делятинські лиціє № 1–3 Делятинської селищної ради, Делятинський міжшкільний навчально-виробничий комбінат, Делятинська філія № 1–2 Делятинського лиціє № 1 Делятинської селищної ради, Білославський лиціє імені Марійки Підгірянки Делятинської селищної ради, Зарічанський лиціє імені В. Яворського Делятинської селищної ради, Чернославський лиціє Делятинської селищної ради, Чернопотоківський лиціє Делятинської селищної ради [2].

Фундаментальним складником системи освіти, яка закладає основи для всебічного розвитку дитини, формування її особистості та підготовки до подальшого навчання в школі, є також дошкільна освіта. У гірських територіальних громадах Івано-Франківщини дошкільна освіта виконує ще й функцію соціальної інтеграції, забезпечуючи рівні можливості для всіх дітей незалежно від їхнього місця проживання. Мережа закладів дошкільної освіти в смт Верховина представлена двома закладами дошкільної освіти, які мають 12 груп й обслуговують 257 дітей. Станом на вересень 2023 р. у територіальній громаді функціонують 12 закладів дошкільної освіти з 22 групами для 585 дітей [7].

Після об'єднання і створення Дзвиняцької територіальної громади у Дзвинячі збудовано дошкільний заклад. Серед закладів дошкільної освіти Болехівської територіальної громади можна виокремити: «Зірочка» в м. Болехові, «Веселка» в м. Болехові, «Пролісок» у с. Тисові, «Дзвіночок» у с. Міжріччя. Загалом дошкільною освітою охоплено 447 дітей, що становить 57 % від загальної кількості дітей віком від 3 до 6 років [6]. Станом на 2020 р. у Ворохтянській територіальній громаді працювало два заклади дошкільної освіти: ясла-садок «Лісова казка» (104 дитини) в смт Ворохта та ясла-садок «Ліщинка» (47 дітей) в с. Татарів (охоплюють 151 дитину). Завантаженість дошкільних закладів становила 82 дитини на 100 місць [8].

У контексті функціонування територіальних громад гірських територій Івано-Франківської області особливої актуальності набуває також позашкільна освіта. Ураховуючи обмежений доступ до міських центрів та ресурсів, позашкільна освіта в цих громадах стає ключовим інструментом для розвитку дітей та молоді, забезпечуючи їм рівні можливості для всебічного розвитку. Верховинська дитяча школа мистецтв є комунальним закладом селищної ради та початковою ланкою спеціальної мистецької освіти. На території Дзвиняцької територіальної громади немає закладів позашкільної освіти, тому батьки змушені відправляти дітей до музичної та спортивної шкіл у Богородчанах і Солотвині. На території Болехівської громади діють 2 заклади позашкільної освіти: Дитячо-юнацька спортивна школа й Будинок дитячої та юнацької творчості, де виховують 598 дітей, що становить 25 % від загальної кількості дітей віком від 6 до 18 років. Протягом 2022–2023 навчального року в Будинку дитячої та юнацької творчості функціонувало 29 гуртків, які відвідують 398 дітей.

Із січня 2019 р. на території Болехівської громади функціонує комунальна установа «Інклюзивно-ресурсний центр» Болехівської міської ради, яка надає послуги особам з особливими освітніми потребами. Основне завдання команди фахівців інклюзивно-ресурсного центру полягає в проведенні комплексної оцінки, щоб визначити особливі освітні потреби дитини, включно з її інтелектуальним рівнем,

та забезпечити її інтеграцію в навчання в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, а також надання корекційно-розвивальних послуг [6]. Інклюзивно-ресурсний центр для дітей з особливими освітніми потребами функціонує також у смт Перегінське. Заклади позашкільної освіти є й на території Яблунівської територіальної громади: Яблунівський міжшкільний навчально-виробничий комбінат, інклюзивно-ресурсний центр і Яблунівська дитячо-юнацька спортивна школа «Соколята» [4].

У Ворохтянській селищній раді немає закладів позашкільної освіти. Однак для всебічного розвитку учнівської молоді функціонує низка гуртків при Центрах культури, дозвілля, молоді та спорту, а також комунальна організація фізкультурно-оздоровчий комплекс «Олімп». Діти також мають змогу відвідувати обласну комплексну дитячо-юнацьку спортивну школу зимових видів спорту [8].

У системі організації освітнього процесу, як правило, проявляються спільні для всіх навчальних закладів проблеми та потреби – необхідність ремонтів і доукомплектування передбачає кілька важливих заходів: доукомплектування медичних кабінетів, організацію спеціалізованих класів для вивчення природничих предметів та іноземних мов, заміну внутрішніх дверей, установа енергоощадних лампочок, оновлення старих меблів, утеплення шкіл, установа автоматичних протипожежних систем, забезпечення кухонним обладнанням (за винятком школи в Міжгір'ї), а також заміну покрівлі (крім Космацької школи). Відповідно до Стратегії Дзвиняцької територіальної громади, у громаді варто оптимізувати видатки на систему освіти. Хоча частка видатків на утримання закладів освіти зростає – з 54,9 % у 2018 р. до 63,7 % у 2019 р., проте потрібно відремонтувати та покращити енергоефективність будівель навчальних закладів, зменшивши витрати на опалення [9].

Основними напрямками роботи в галузі культури є розвиток самобутньої народної творчості та збереження й примноження гуцульських етнічних традицій, звичаїв та обрядів. Багатофункціональними закладами, які забезпечують різноманітні культурні та освітні послуги, є будинки культури. Вони є місцем проведення святкових заходів, концертів, театральних вистав, майстеркласів та художніх виставок. Для гірських громад будинки культури стають важливими центрами соціальної інтеграції, де місцеві жителі можуть активно залучатися до культурного життя й спільно проводити дозвілля. Вони також сприяють збереженню та популяризації народних традицій, ремесел і фольклору, що є невід'ємною частиною культурної спадщини Карпатського регіону.

У населених пунктах Верховинської селищної ради функціонують організаційно-методичний центр відділу культури, 8 будинків культури. На території Дзвиняцької територіальної громади діють Дзвиняцький палац культури, будинки культури в Росільній та Космачі [9]. У Спаській територіальній громаді функціонує Народний дім у с. Спас [1]. На території Болахівської громади діє Народний дім міста Болахова.

Важливу роль у розвитку освітньо-культурної сфери в територіальних громадах гірських територій Івано-Франківської області відіграють також клуби. У Верховинській територіальній громаді налічується 11 клубів, у Спаській територіальній громаді клуби функціонують також у с. Погорілець, с. Підсухи, с. Суходіл, с. Липовиця. Вони слугують центрами культурного життя, організовуючи різноманітні культурні заходи, фестивалі та виставки, що сприяє розвитку місцевої культури та збереженню традицій. Вісім сільських клубів функціонують у Болахівській територіальній громаді. Клуби виступають як платформи для освітніх ініціатив, проводячи лекції, майстеркласи та інші навчальні заходи, що підвищує рівень освіти місцевих мешканців. Сільський клуб функціонує також у Міжгір'ї. Культурні та освітні заходи, які організовують клуби, можуть сприяти розвитку туризму й місцевого бізнесу, що позитивно впливає на економіку громади. Клуби також активно працюють над збереженням культурної спадщини, популяризуючи місцеві традиції, ремесла та мови, що є важливим для збереження культурної ідентичності. Залучення ресурсів для реалізації проєктів, підтримуваних державними або міжнародними фондами, також сприяє розвитку громади. Клуби розташовані в Бережниці, Буковці, Віпче, Волова, Перехресне, присілку Плай, Черетів, Чорна Річка, присілку Шкірівський Грунь, Рівня, присілку Синиці [7].

Бібліотеки в гірських територіальних громадах не лише виконують традиційну функцію збереження та надання доступу до книжкових фондів, а й стають важливими інформаційними та освітніми центрами. Вони надають доступ до сучасних інформаційних ресурсів, включно з електронними книгами, інтернетом та комп'ютерними технологіями. Це особливо важливо для школярів та студентів, які можуть використовувати бібліотечні ресурси для навчання й самоосвіти. У кожному населеному пункті працює публічна бібліотека, найчастіше при будинку культури (у Космачі бібліотека розташована в будівлі сільської ради). Болахівська центральна міська бібліотека об'єднує 10 бібліотек, розташованих на території громади. Бібліотеки організовують різноманітні освітні програми, літературні вечори, зустрічі з письменниками та науковцями, що сприяє розвитку читацької культури та розширенню кола читачів місцевих жителів. Публічна бібліотека Верховинської селищної ради має мережу бібліотек-філій

у селах Верхній Ясенів, Голови, Ільці, Красник, Красноілля, Криворівня, Кривопілля, Буковець. Бібліотечні пункти розташовані в селах Бережниця, Віпче, Волова, Перехресне, Черетів, Чорна Річка, Рівня, у присілках Шкірівський Грунь, Синиці. У Спаській громаді функціонують бібліотеки в селах Спас, Погорілець, Підсухи, Луги.

Важливу роль у збереженні історичної пам'яті та культурної спадщини регіону відіграють також музеї. Вони знайомлять відвідувачів з історією, етнографією, природою та культурними традиціями гірських територій Івано-Франківщини. Музеї організують постійні та тимчасові експозиції, екскурсії, наукові конференції та освітні програми, які сприяють глибшому розумінню культурної ідентичності регіону.

Для молоді музеї стають важливим джерелом знань про рідний край, допомагаючи формувати патріотичні почуття та шанобливе ставлення до історії і традицій. Музеї Івано-Франківської області висвітлюють перебування в краї видатних історичних, громадських та політичних діячів, письменників і етнографів. У Болехівській територіальній громаді функціонує музей історії міста Болехова імені Романа Скворія.

У Верховинській селищній раді функціонують Музей Гуцульського театру Гната Хоткевича в селі Красноілля, комунальний заклад «Музей історії села Верхній Ясенів», будинки культури в селах Верхній Ясенів, Голови, Замагора, Ільці, Красник, Красноілля, Криворівня, Кривопілля. У селі Криворівня, наприклад, функціонують музеї Івана Франка та Михайла Грушевського, музей Параски Плитки-Горицвіт, відомої гуцульської письменниці, художниці, фольклористки та етнографки, яка залишила для нащадків 50 рукописних книг обсягом 500 сторінок кожна. Окрім цього, туристи часто відвідують історико-етнографічний музей «Хата-гражда» гуцульської господарки Параски Харук, сучасниці Івана Франка, а також етнографічний музей старожитностей Гуцульщини та інші музеї.

Духовний туризм у Верховинській об'єднаній територіальній громаді представлений древніми церквами, які є не лише святинями, а й справжніми шедеврами дерев'яної архітектури. До таких належать: церква Різдва Богородиці в селі Криворівня, яка понад 300 років залишається відкритою; церква Пресвятої Трійці в селі Ільці (ПЦУ), що існує з III століття; церква Святих апостолів Петра й Павла в селі Красноілля (1840 р.); церква Святого Духа в селі Ясенів (1882 рік); церква Успіння Пресвятої Богородиці (ПЦУ), у селищі Верховина, одна з найбільших дерев'яних церков в Україні, збудована в 1993 р.; Церква Успіння Пресвятої Богородиці (УГКЦ) (також селище Верховина); храм Перенесення мощей Святителя Миколая (ПЦУ), с. Бережниця, храм Вознесіння Господнього (ПЦУ), с. Буковець, храм Пресвятої Трійці (ПЦУ), с. Верхній Ясенів, храм Пророка Іллі (ПЦУ), с. Голови (прис. Ділок), храм Юрія Переможця (ПЦУ) с. Голови (прис. Шкірівський Грунь), храм Чуда Архистратига Михайла (ПЦУ), с. Замагора, храм Різдва Іоана Хрестителя (ПЦУ), с. Замагора (прис. Рикалівка), храм Покрови Пресвятої Богородиці (ПЦУ), с. Красник, церква Святого Пантелеймона (УГКЦ), с. Красноілля (прис. Вигода), храм Пророка Іллі (ПЦУ), с. Кривопілля., церква Пресвятої Трійці (УГКЦ), с. Кривопілля, храм Різдва Пресвятої Богородиці (ПЦУ), с. Криворівня та низка інших [7].

У територіальних громадах гірських населених пунктів розвитку культури перешкоджає поганий технічний стан будівель, у яких розташовані заклади культури. Наприклад, у Дзвиняцькій територіальній громаді майже всі будівлі потребують ґрунтового ремонту, комплексної термомодернізації та встановлення систем опалення, яке частково є лише у Дзвинячі. Зкладам культури не вистачає обладнання (мікрофонів, аудіосистем, освітлення тощо), що обмежує їхню діяльність, особливо в зимовий період. Дзвиняцький палац культури фактично впродовж 20 років не отримував жодного фінансування. Через величезну площу опалення цієї будівлі потребує великих коштів. Це значний виклик для територіальної громади – організувати роботу закладу та оптимізувати витрати на його утримання [9].

Попри це, відділи культури провадять активну просвітницьку діяльність серед населення гірських територій Івано-Франківської області. Так, зокрема, відділ культури Болехівської територіальної громади організовує міські фестивалі, свята, конкурси, виставки образотворчого, художнього, літературного та декоративно-прикладного мистецтва. Незважаючи на обмеження культурно-мистецьких заходів через воєнний стан, у 2022 р. були проведені такі заходи: міське свято «Щедрівка і коляда у кожен дим заглядає», віче-реквієм до Дня Героїв Небесної Сотні «Небесна Сотня – то в серцях вогонь, він гаряче палав за Україну», урочисте віче з нагоди Дня Конституції України «Права громадян – турбота держави», урочистості з нагоди Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України «Моя Україно, калиновий гай, на крилах пісень ти до неба злітай», урочистості з нагоди 651-ї річниці міста Болехова «Рідний Болехів, наче сад на весні, крихта землі – найдорожча мені», урочистості з нагоди 80-річчя створення Української повстанської армії «Вони ішли до смерті упритул, свою Україну з лиха рятувати», віче до Дня Гідності та Свободи «Герої Майдану не будуть забуті!» [6].

Матеївецька громада має розвинену мережу закладів культури, що налічує: 5 будинків культури (у Замулинцях, Матеївці, Залуччі, Перериві та Пилипах), 10 бібліотек (у Замулинцях, Семаківцях, Матеївці, Тростянці, Залуччі, Дебеславцях, Перериві, Кропивищі, Пилипах та Ганнівці), а також 5 клубів (у Семаківцях, Тростянці, Дебеславцях, Кропивищі та Ганнівці) [10].

Висновки. Отже, освітньо-культурна діяльність у територіальних громадах гірських населених пунктів Івано-Франківської області постає значущим елементом місцевого життя, сприяючи збереженню і популяризації традицій, звичаїв та народного мистецтва регіону. Організація фестивалів, майстеркласів, культурних заходів та святкувань надає можливість місцевим жителям і туристам глибше пізнати й цінувати культурну спадщину Карпат. Завдяки децентралізації громади отримали більше автономії в ухваленні рішень, що дало їм змогу ефективніше планувати та реалізовувати освітньо-культурні проекти. Територіальні громади активно співпрацюють з освітніми установами для покращення матеріально-технічної бази шкіл та створення комфортних умов для навчання. Взаємодія між культурними й освітніми напрямками сприяє створенню інтегрованих програм, що поєднують навчання з культурною освітою. Це дає змогу не лише підвищувати рівень загальної освіти, а й виховувати в учнів шанобливе ставлення до національних традицій. Децентралізація надала громадам більше можливостей для самореалізації та розвитку, що позитивно відображається на їхній культурно-освітній діяльності.

Література:

1. База даних мережі клубних закладів Спаської сільської ради ТГ. URL: <https://spaska-gromada.gov.ua/merezha-zakladiv-kulturi-13-36-53-29-01-2022/>
2. Заклади освіти. URL: <https://dlt.osv.org.ua/zakladi-osviti-16-22-56-16-12-2021/>
3. Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/95-вр#Text>
4. Інвестиційний паспорт. Яблунівська громада Івано-Франківська область, Україна, 2023. URL: https://rada.info/upload/users_files/04354255/7b3ae4cd58324de7eba8be52b9b0e245.pdf
5. Мережа закладів загальної середньої освіти. URL: <https://spaska-gromada.gov.ua/zakladi-osviti-20-50-12-28-12-2021/>
6. Стратегія розвитку Болахівської територіальної громади на 2023–2027 роки. URL: <https://docs.google.com/document/d/1aed2Iq2g3OYXzD1HGXU7sC1YpORlYsfl/edit>
7. Стратегія розвитку Верховинської селищної територіальної громади на 2024–2028 роки. URL: [https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fverrada.gov.ua%2Ffiles%2F_%25D1%2581%25D0%25B5%25D0%25BB%25D0%25B8%25D1%2589%25D0%25BD%25D0%25BE%25D1%2597_%25D0%25B3%25D1%2580%25D0%25BE%25D0%25BC%25D0%25B0%25D0%25B4%25D0%25B8_%25D0%25BD%25D0%25B0_2024_-_2028_%25D1%2580%25D0%25BE%25D0%25BA%25D0%25B8_\(1\).docx&wdOrigin=BROWSELINK](https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fverrada.gov.ua%2Ffiles%2F_%25D1%2581%25D0%25B5%25D0%25BB%25D0%25B8%25D1%2589%25D0%25BD%25D0%25BE%25D1%2597_%25D0%25B3%25D1%2580%25D0%25BE%25D0%25BC%25D0%25B0%25D0%25B4%25D0%25B8_%25D0%25BD%25D0%25B0_2024_-_2028_%25D1%2580%25D0%25BE%25D0%25BA%25D0%25B8_(1).docx&wdOrigin=BROWSELINK)
8. Стратегія розвитку Ворохтянської територіальної громади івано-франківської області на 2022–2027 роки. URL: <https://vorokhtianska-rada.gov.ua/wp-content/uploads/2022/01/proyekt-strategiyi-rozvytku.pdf>
9. Стратегія розвитку Дзвиняцької об'єднаної територіальної громади на 2019–2027 роки. URL: https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Frada.info%2Fupload%2Fusers_files%2F04357101%2F5e3edae5dbd1135843087d636e34590d.docx&wdOrigin=BROWSELINK
10. Стратегія розвитку Матеївецької об'єднаної територіальної громади на 2018–2026 роки. URL: https://rada.info/upload/users_files/04354048/6186a27fe36b04d3dd953c553abbf982.pdf
11. Стратегія розвитку Перегінської ТГ до 2027 року. URL: <https://perehinska-gromada.gov.ua/2022/03/08/стратегія-розвитку-перегінської-гро/>